

---

УДК [342.951:351.814](477)

*Сокурєнко Валерій Васильович*

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,  
член-кореспондент Національної академії правових наук України,  
ректор Харківського національного університету внутрішніх справ,  
м. Харків, Україна*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8923-5639>*

## **ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АВІАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ**

Національною транспортною стратегією України на період до 2030 року транспортну галузь визначено як одну з базових галузей економіки, що охоплює розгалужену залізничну мережу, розвинуту мережу автомобільних шляхів, морські порти та річкові термінали, аеропорти та широку мережу авіаційних сполучень і вантажних митних терміналів, що створює необхідні передумови для задоволення потреб користувачів транспорту у наданні транспортних послуг та розвитку бізнесу. Авіаційний транспорт є транспортом загального користування, що є складовою єдиної транспортної системи України. Порівняно з іншими видами транспорту (автомобільним, залізничним, водним тощо) авіаційний транспорт є більш глобалізованим (орієнтованим на перевезення на великі відстані пасажирів і вантажів), що зумовлює необхідність налагодження міжнародного співробітництва у цій сфері та приведення національного законодавства у відповідність до загальноновизнаних стандартів. Зважаючи на те, що авіаційна галузь є високотехнологічною галуззю економіки будь-якої держави, її динамічний розвиток потребує впорядкування національного законодавства у цій сфері, розширення міжнародного співробітництва й оновлення правових інструментів, які використовують уповноважені органи державної влади під час державного регулювання галузі авіаційного транспорту. Отже, ефективність галузі авіаційного транспорту безпосередньо залежить від стану державного регулювання діяльності в галузі авіації.

Для України значення авіації та транспорту, що забезпечує її функціонування, важко переоцінити, оскільки геополітичне положення нашої держави, зокрема розташування між країнами Західної Європи, Азії та Близького Сходу, дозволяє їй виступати транзитним посередником для перевезення пасажирів і вантажу на великі дистанції у стислі терміни або ж у важкодоступні (віддалені) регіони. Потреба у високорозвинутій галузі авіаційного транспорту зумовлюється тим, що саме належний рівень її розвитку дозволить Україні посісти на світовій арені місце високотехнологічної та високорозвиненої держави, інтегрувати національну економіку до європейської та світової економічних систем. Також необхідно додати, що стабільне функціонування цієї галузі створить передумови для забезпечення належного

---

рівня національної безпеки, обороноздатності держави, охорони навколишнього середовища, збільшення надходжень до Державного бюджету та, як наслідок, підвищення рівня життя населення в цілому (зокрема, шляхом створення нових робочих місць).

Авіаційна транспортна система є складною системою, яка виконує функції підготовки, забезпечення і виконання польотів сучасними повітряними суднами, та являє собою багаторівневу конструкцію із взаємодіючих елементів, об'єднаних у підсистеми різних рівнів. Віднесення авіаційного транспорту до складної системи визначається наявністю основних відмінних ознак, зокрема значною кількістю взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою елементів, складністю досягнення заданої мети функціонування, можливістю поділу її на підсистеми для ефективного досягнення загальної мети функціонування всієї системи, наявністю управління, що має ієрархічну структуру, взаємодією із зовнішнім середовищем та функціонуванням в умовах впливу випадкових чинників.

Упорядкування всієї сукупності правовідносин, що виникають під час функціонування галузі авіаційного транспорту, відбувається за допомогою норм цивільного, адміністративного, кримінального, господарського, екологічного, земельного і трудового права. Насамперед хотілося б звернути увагу на норми адміністративного права, за допомогою яких:

- а) упорядковуються правовідносини, пов'язані з ліцензуванням авіаційних робіт і сертифікацією суб'єктів та об'єктів авіаційної діяльності, реєстрацією повітряних суден, аеропортів та аеродромів;
- б) регулюються процедурні питання, пов'язані з притягненням до адміністративної відповідальності за порушення вимог правил функціонування авіаційного транспорту;
- в) визначається адміністративно-правовий статус суб'єктів авіаційної діяльності, суб'єктів наземного обслуговування та органів державної влади, до компетенції яких належить державне регулювання такої діяльності;
- г) уживаються заходи щодо забезпечення безпеки авіаційних перевезень і запобігання виникненню авіаційних подій;
- г) ухвалюються загальнообов'язкові авіаційні правила;
- д) налагоджується взаємодія між суб'єктами державної авіації та відповідними органами державної влади й учасниками авіаційного ринку;
- е) здійснюється контроль за дотриманням законодавства у сфері авіації та використанням повітряного простору тощо.

Наявність високотехнологічного конкурентоспроможного авіаційного транспорту й авіаційної інфраструктури виступає важливою передумовою поєднання процесів виробництва авіаційного транспорту та споживання послуг, що надаються з його використанням. Підтвердженням ефективності функціонування галузі авіаційного транспорту є не лише економічний розвиток держави, у цьому контексті важливого значення набувають створення умов для забезпечення безпеки перевезення пасажирів та вантажів, мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище, забезпечення якісного й ефективного використання енергії, орієнтація насамперед на потреби бізнесу і пасажирів, покращення мобільності громадян на території України та за її межами тощо. Серед складових вітчизняної транспортної системи авіаційна

---

галузь належить до базових, стратегічно важливих секторів економіки України. Однак сьогодні наявний потенціал авіаційного транспорту використовується недостатньо, а сама авіаційна галузь перебуває під впливом зростаючих проявів системної кризи. Це стосується практично всіх найважливіших складників авіаційної галузі, зокрема авіаційних перевезень. Зараз для українського сектору цивільної авіації є характерними інституційна недосконалість державного управління в секторі, невідповідність високим стандартам безпеки та застарілість регулювання господарської діяльності, які разом негативно позначаються на ефективності сектору та ускладнюють інтеграцію України в міжнародний авіаційний простір. Одним із стримуючих чинників розвитку цивільної авіації в Україні є відсутність стабільної системи державного регулювання цієї галузі.

Підсумовуючи викладене вище, варто зазначити, що сьогодні важливого значення набуває вироблення дієвого механізму заходів щодо подолання наслідків фінансової кризи 2020 року, спричиненої пандемією коронавірусної інфекції COVID-19. Зокрема, на законодавчому рівні мають бути вирішені питання щодо звільнення авіапідприємств від сплати податку на додану вартість, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та податку на доходи фізичних осіб на період з 2020 по 2022 рік. Також у межах створення належних фінансових умов для розвитку цієї галузі доцільно розглянути питання надання підприємствам авіаційної галузі державної грошової підтримки й виділення дотацій на фінансування надання послуг в авіаційній сфері. У цьому контексті вкрай актуальними є вивчення світового досвіду стабілізації діяльності підприємств авіаційної галузі в умовах пандемії з урахуванням вимог міжнародних стандартів регуляторної діяльності, подальша розбудова мультимодальних коридорів та оновлення підходів до функціонування транспортно-логістичних систем.